

РЕЗЮМЕТА:

I. Монографии:

1. Дончева, Гергана (2021) *Солунският кинофестивал: История, предизвикателства и метаморфози*, София: ИБЦТ, ISBN: 978-619-7179-19-4.

Международният кинофестивал в Солун е културно събитие, което по своята значимост и влияние далеч надхвърля границите на обичайната филмова общност, обхващаща професионалисти и просветена публика. Бурната история на кинофестивала е тясно преплетена с политическата и социалната история на съвременна Гърция и пълноценното разбиране на редица специфични процеси и факти е невъзможно извън рамките на историческия национален контекст.

Първа глава *Кинофестивалът като обект на изследване* описва основните характеристики на кинофестивалния феномен и дефинира неговата типология, участници и функции. Следва кратък исторически обзор на генезиса и развитието на кинофестивалния феномен (на примерите на Венеция, Кан Берлин и други). Това е необходимо, за да се открие мястото и ролята на Солунския кинофестивал в бързо изменящата се, но строго йерархизирана глобална фестивална мрежа.

Втора глава *Историческо развитие на Солунския кинофестивал* предлага плътен фактологичен разказ за възникването, специфичните етапи на трансформация и настоящия статус на форума, който преминава през значителни перипетии в различните периоди от своето съществуване. Задълбоченото изучаване на неговия културен и институционален контекст разкрива една по-цялостна история на гръцкото кино, както и на онези художествени феномени и автори, които посредством фестивалните практики, са легитимирани като принадлежащи към националния киноканон.

Трета глава *Българското участие на Солунския кинофестивал (1963-2020)* е най-приносната и ключова от гледна точка на родното кинознание. Емблематичната 1989 г. е предпочетеният времеви маркер, който структурира разказа относно диаметрално протоположните модели на представяне на българската кинематография в чужбина на фона на две напълно отличаващи се социално-политически епохи. В тях концепцията за природата и функциите на киното в България претърпява значителни промени и то от инструмент за идеологическо влияние се превръща в културен продукт.

2. Дончева, Гергана (2010) *Образът на Балканите в балкански и западни филми: Стратегии за представяне*, Велико Търново: Фабер, ISBN: 978-954-400-306-7.

Монографията представлява първото по рода си изследване в българската научна книжнина, посветено на рецепцията на Балканите в регионалните и в западните киноиндустрии. Структурата на книгата се състои от две части. Първата носи наименованието *Разказът за епохата след края на Студената война* и включва три глави. Идеята е посредством отделните филмови истории да се възстанови историята за прехода такава, каквато са я уловили кинематографистите.

Първа глава *Крахът на някогашното общество* разглежда огромните социални сътресения в резултат на новата политическа и икономическа ситуация: маргинализацията на различни социални групи, възхода на криминалния елит,

мафиотското обсебване на държавата, безперспективието пред младите хора, всекидневната борба за оцеляване. Друг важен аспект, който е във фокуса на моето внимание е появата на „чуждия свой” – онези малцинства в обществото, чиято специфична идентичност преди години беше грижливо скривана. Днес техните проблеми са предмет на експлицитно изображение в балканското кино.

Втора глава *Радикалният сценарий: югославският конфликт* обръща специално внимание на изображението на събитията в бивша Югославия не само защото това беше най-болезненият вариант на обществено-политическа трансформация, но и поради зловещата символна функция, която имаше тази война, неправилно разчетена като „поредната балканска война”.

В трета глава *Върви на Запад* дискутирам в рамките на ревизираната концепция за гражданството в ерата на глобализацията, феномена на емиграцията, разбирана и като средство за справяне с балканската стигма, и като форма за осъзнаване на собствената различност.

Втората част на анализа, озаглавена *В търсене на балканската идентичност* изследва формираната от киното представа за Полуострова. Препотвърждаването на противоречивото противопоставяне между Балканите и Европа е предмет на интерес в четвърта глава *Повторната ориентализация: дихотомията Балканите-Европа*, в която илюстрирам как най-талантливите режисьори от региона интериоризират устойчивите западни стереотипи, вдъхвайки им нов живот.

Пета глава *Балканите: жадуваната близост* идентифицира ролята на Полуострова като притегателен магнетичен топос. Ако предходната глава интерпретира до голяма степен проблема със самоекзотизирането, то тази се занимава с външното екзотизиране на региона, който придобива особен статут. В положителния си вариант: на витален, изпълнен с топлина, спонтанност и магия свят, а в негативния – на ужасяващо, населявано от готически чудовища, прокълнато място.

Последната глава *Ното Valcanicus: Кой е той?* представлява и най-голямото предизвикателство доколкото изследва въпроса: може ли да се говори за възникващо „колективно балканско въображаемо” на базата на филмовите творби? Анализирам съществува ли *Ното Valcanicus*; каква е връзката между новопоявилата се в повечето балкански страни народна контракултура и кинематографичното конструиране на Балканите и „при какви обстоятелства определен индивид е склонен да се саморазпознава и да се самоопише като балканец”.

Ц.Статии в научни сборници и списания:

3.Дончева, Гергана (2021) Развитие и тенденции в съвременното българско и хърватско кино, В: *Българо-хърватски научни, културни и духовни връзки. Сборник с материали от международна научна конференция, посветена на 150-годишнината от основаването на БАН, 17-18 юни 2019 г.* (Светлозар Елдъров, Антоанета Балчева, Ирина Огнянова, Людмила Миндова, съст.), София: ИБЦТ, с.418-444, ISBN: 978-619-7179-18-7.

Статията проследява в сравнителен план развитието и водещите тенденции в българското и хърватското кино през последните тридесет години.

Като разяснява политическия контекст в двете държави през 90^{-те} години на ХХ в., текстът се фокусира върху появата на авторите, дефинирани под названието *младо*

хърватско кино, което представя по съвсем различен начин темата за войната, пресъздавана до този момент във филмите, промотирани от режима на Франьо Туджман. В българското кино през същия период се наблюдава интензивен интерес към близкото минало (епохата на комунизма), но творбите се характеризират с черно-бяла интерпретация и прекомерна декларативност.

Десетилетието 2000-2010 г. е белязано от стремежа и на двете държави да се присъединят към Европейския съюз и този процес повлиява и върху киното. След 2000 г. и българските, и хърватските творци търсят нови теми и герои. Хърватските режисьори съзнателно отхвърлят предишния „кустуриански” модел на изображение на Балканите, доминирал в регионалната продукция през 90-те години. Българските им колеги са провокирани да изследват своята национална идентичност в рамките на глобализирания свят, дебютират талантиви кинематографисти.

Периодът 2010-2020 г. е изключително ползотворен за киноиндустрията и в България, и в Хърватия: филмите стават видими благодарение на международните фестивали и много от техните автори са отличени с престижни награди.

4.Дончева, Гергана (2020) Сезонът на вещицата: Киномитология на магическото В: *Mirabilia II: Чудесно и магическо (=Studia Balcanica 33)* (проф. Ваня Лозанова-Станчева, проф. Валерия Фол, съст. и ред.), София: ИБЦТ, с.457-467, ISBN: 978-619-7179-05-7.

Статията изследва емблематичната фигура на вещицата, чиято завладяваща сила разпалва и до днес западното въображение. Изобразена в своя исторически контекст – мрачната епоха на Средновековието, когато Инквизицията организира съдебни процеси срещу жени, обвинени в занимания с магьосничество, образът на вещицата постепенно превзема и територията на литературата. Някои от най-великите литературни шедьоври като *Макбет* на Уилям Шекспир успешно конструират ярка културна тропа, която се оказва изключително устойчива и лесно пленява глобалната популярна култура.

Киното, но преди всичко Холивуд, има своя значим принос към този процес, изграждайки два противоположни визуални стереотипа: 1) старата, грозна и зла вещица, и 2) младата, красива и добра фея. Разнообразните примери илюстрират съвременните многобройни дискурсивни употреби на вещицата както в телевизионни и кинопродукции, така и в нещо още по-интересно – пиар стратегии, насочени към това да дискредитират жени политици (Хилъри Клинтън, Тереза Мей).

Текстът очертава различията между американския и скандинавския филмов модел по отношение на визуалното представяне на вещицата.

5.Doncheva, Gergana (2020) Bulgaria: Reframing Contemporary Arthouse and Mainstream Cinema, In: *Contemporary Balkan Cinema: Transnational Exchange and Global Circuits* (Lydia Papadimitriou and Ana Grgić, eds.), Edinburgh: Edinburgh University Press, pp.50-68, ISBN: 978-1-4744-5843-6.

Годините 2008-2018 бяха динамичен и турбулентен период за развитието на съвременното българско кино по отношение на неговата международна видимост и нарастналата посещаемост в кинотеатрите у дома. Това окуражи българските изследователи и журналисти да заговорят ентузиазирани за крехко възраждане на киноиндустрията, последвало мрачните години на т. нар. преход. Това благоприятно

развитие не беше щастлива случайност, а по-скоро последица от множество различни фактори.

Приемането на България в Европейския съюз на 1^{-ви} януари 2007 г. оказва дълбоко въздействие върху всички аспекти на обществения и културния живот в страната, включително и върху киното. Ефектите от европейския интеграционен процес могат да бъдат изследвани от *дискурсивна* и *практическа* перспектива. Първото се отнася до предефинирането и предоговарянето на националната идентичност в контекста на европейските ценности, а второто: до адаптирането и синхронизацията с процесите на една наднационална общност със стриктни правила и уникален модел на функциониране. Придвижването към европейското културно пространство беше продължителен процес, който с оглед на киноиндустрията започна през 1993 г., когато България се присъедини към *Евроимаж* – фонд, създаден в рамките на Съвета на Европа. По този начин страната придоби възможност официално да си сътрудничи с европейски партньори във връзка с производството и разпространението на филми.

Статията изразява позицията, че обновата, наблюдавана в българското кино през последното десетилетие и нещо възниква в резултат на няколко ключови предпоставки: европейската ориентация и членство на България; актуализираното законодателство, отнасящо се до отделните аспекти на киноиндустрията; появата на ново поколение творци, които са готови да работят в силно конкурентна транснационална среда; постепенната професионализация на продуцентите, които бяха принудени да търсят алтернативно финансиране поради оскъдната държавна подкрепа; и на последно, но не и по важност място: формирането на една разнородна синефилска публика.

б.Дончева, Гергана (2019) Международният кинофестивал в Солун: история, политика, българско участие, В: *Солун и българите: история, памет, съвремие* (съст. доц. Юра Константинова, ред. проф. Надя Данова, Йордан Желев), София: ИБЦТ, Фабер, с.545-575, ISBN: 978-619-7179-10-1.

Текстът тематично е разделен на три части: в първата проблематизирам кинофестивалния феномен като обект на изследване, доминирането на текстуалния подход в кинознанието и свързаните с него методи на изследване, както и радикалната промяна, настъпила през 90^{-те}, когато водещи учени и теоретици променят утвърдената парадигма, замествайки я с инструментариум, характерен за социологията и антропологията. В резултат на техните целенасочени усилия за реконцептуализация, възникват нови научни полета в рамките на кинознанието, свързващи филмите със социално-политическата среда, с моделите на икономическо производство, с геополитиката и т.н. Едно от тези новосъздадени полета са изследванията в областта на кинофестивалите, проучвани от различна перспектива.

Специфичните етапи от историческото развитие на Солунския кинофестивал са предмет на анализ във втората част на статията. Поставен е силен акцент върху значимостта на форума преди и след падането на Берлинската стена, динамичните процеси в Гърция и техния директен политически ефект върху фестивала, както и ролята на изтъкнати интелектуалци като Павлос Занас, Тео Ангелопулос и Михалис (Мишел) Демополус в изграждането на това престижно събитие с регионална и международна репутация.

Последната част е посветена на участието на българското кино на Солунския фестивал в неговото многообразие: игрални, документални, анимационни и късометражни филми в десетилетията преди и след 1989 г.

7. Дончева, Гергана (2019) Международният кинофестивал в Солун: история и политики, В: *Изкуството в Европа: Модели и идентичности (Изкуствоведски четения 2018)*, София: ИИИЗк-БАН, с.482-494, ISBN 978-956-8594-78-3.

Международният кинофестивал в Солун привлича вниманието на изследователите не само заради любопитната си история: превръщането му от събитие с национално значение във фестивал с международна значимост и важен пазар в сферата на филмовото производство, но и заради особения фокус, който поставя върху промотирането на балканското кино чрез въвеждането на специална секция *Балкански преглед* – политика, която оказва съществено влияние върху структурирането и развитието и на останалите регионални фестивали в Сараево, София, Тирана и т.н. В подчертано европейския контекст, в който съзнателно е положен гръцкият кинофестивал, „малките” кинематографии от Полуострова придобиват характерна видимост и плътност.

8. Дончева, Гергана (2019) В търсене на Джейлан, *Кино*, №2-3, с.28-32, ISSN: 0861-4393.

Текстът представлява многоаспектен портрет на големия турски режисьор Нури Билге Джейлан, дебютирал сравнително късно в киното благодарение на новата цифрова технология, която значително демократизира производството на филми. Същевременно обаче Джейлан предпочита „старомодното” авторско кино и снима нискобюджетни, независими творби.

Режисьорът е най-ярката звезда на *новото турско кино*, чиито представители изградиха характерна естетика, наративни подходи и производствен модел. Хибридният модел на европейската копродукция позволи появата в Турция на творци с оригинален стил, ориентирани към една глобална просветена публика.

9. Дончева, Гергана (2016) Феноменът „Здрач”: За еволюцията на образа на вампира в световното кино, В: сб.: *Mirabilia: Чудеса и чудовища (=Studia Balcanica 31)*, (проф. Ваня Лозанова-Станчева, проф. Валерия Фол, съст. и ред.), София: ИБЦТ-БАН, с.422-436, ISBN: 978-954-8536-14-1.

Статията анализира симптоматичното развитие на изображенията на вампира в култовата сага *Здрач*, създадена въз основа на тетралогията на американската писателка Стефани Майър, която ни запознава с вампирското семейство Кълън. Членовете на този клан са представени като красиви, секси вампири „вегетарианци”. По-късно, този модел е доразработен и мултиплициран в различни други игрални филми и телевизионни сериали като *Лунна светлина*, *Истинска кръв* и други. Най-новото поколение вампири не убива човешки същества, а вместо това използва синтетична или животинска кръв. Нещо повече, новите персонажи постепенно са трансформирани в „добри момчета” и творците предпочитат да ги интерпретират по един доста романтичен начин.

В историческа перспектива е проследена концептуалната еволюция на вампира в киното: от неговата първа поява на големия екран като жестоко грозно чудовище до неговата трансформация като сложна метафора на модерността.

10. Дончева, Гергана (2015) „Малките” кинематографии в Европа: случаят със словенското кино, В: *Българо-хърватски политически и културни отношения през вековете (Сборник в чест на 75-годишнината на Румяна Божилова)*, София: ИБЦТ, Парадигма, с.478-487, ISBN: 978-954-326-260-1.

Текстът е посветен на словенското кино, което е почти непознато на българската публика. Единствено в рамките на София Филм Фест или в специални рубрики и ретроспективи родните киномани имат шанса да се запознаят с творчеството на водещите автори от Словения.

В първата част на статията е направен кратък обзор на развитието на словенското кино по време на бивша Югославия, а във втората: епохата, през която страната придобива национална независимост и започва да изгражда своята нова кинематография в един нов европейски контекст.

11. Doncheva, Gergana (2015) The figures of the communist power in (post-)Yugoslav and in new Bulgarian cinema, In: *Looking West, Feeling East. In Search of Identities in Southeastern Europe, Études Balkaniques*, (guest editor Roumiana Preshlenova), Special issue No.3, 2015, pp.281-297, ISSN: 0324-1654 = **Doncheva, Gergana**. The figures of the communist power in (post-)Yugoslav and in new Bulgarian cinema, In: *Looking West, Feeling East. In Search of Identities in Southeastern Europe*, (Roumiana Preshlenova, ed.), Sofia: Institute of Balkan Studies, Veliko Tarnovo: Faber, 2015, pp.281-297, ISBN: ISBN: 978-619-7179-03-3.

Статията изследва в сравнителна перспектива дискурсивните модели на изображение на близкото минало – т. нар. епоха на социализма – конструирани в кинопроизведения, заснети след 1989 г. в България и в бишите югославски републики. В хода на изложението въпросът за наследството на комунизма в киното е анализиран под две форми: 1) филми, които са били създадени през периода 1944-1990 и 2) филми, възкресяващи близкото минало през десетилетията след това. Ясно е очертан типът образец на репрезентация преди 1989 г. в българската и в югославските кинематографии и значителните идеологически тропи, заложили от политическите режими, за да утвърдят своята власт и ценности: митологизацията на Съпротивата, възникването на партизанския филм, прославата на политическия лидер – Тито, Георги Димитров и Тодор Живков. Предмет на интерес са различията при конструирането на кинематографичния култ в български и югославски контекст. По-нататък проследявам идеологическата промяна на визуалните изображения: например в българското кино се наблюдава силно разколебаване на предишния модел и фигурата на политическия лидер е интерпретирана посредством образите на Георги Димитров, на Тодор Живков и на Людмила Живкова.

12. Doncheva, Gergana (2015) The cinematic Macedonia between exoticism and propaganda, *Études Balkaniques*, (guest editor Yura Konstantinova), No.1, 2015, pp.273-287, ISSN: 0324-1654 = **Doncheva, Gergana**. The cinematic Macedonia between exoticism and

propaganda, *Greece, Bulgaria and European Challenges in the Balkans*, (Yura Konstantinova, ed.), Sofia: Institute of Balkan Studies with Centre of Thracology, Veliko Turnovo: Faber, 2015, pp.273-287, ISBN: 978-619-7179-02-6.

Статията разглежда игрални филми, свързани с киноиндустрията на Република Северна Македония, за да изследва по какъв начин творците концептуализират своята национална идентичност и безпокойства относно историята, какъв тип иконичен репертоар предпочитат и защо. С други думи, текстът анализира изменчивите политики на представяне, така както са изобразени в творбите, заснети от двама от най-популярните в родината си режисьори: Милчо Манчевски и Дарко Митревски.

Основната хипотеза е, че изненадващото разнообразие от дори взаимно изключващи се репрезентации произтича от проблематичния континуитет между историята на македонската държава и нейната съзнателно конструирана версия. Визията за това силно митологизирано минало беше лансирана от образователната система и от филмовите суперпродукции. Институционалните усилия на държавата да формира нова национална идентичност достигна своя символен апогей в осъществяването на проекта *Скопие 2014*. Дискутирам променените модели за въобразяването на Македония във филмите от началото на 90-те до днес (2010-2014), когато властта формулира ясна стратегия във връзка с националната история и идентичност. Киното заема важно място в цялостния процес на визуално пренаписване на това минало.

13. Дончева, Гургана (2014) Доколко балкански са образите на самопредставяне в киното на Балканите?, *Българска етнология*, №2/2014, с.176-189, ISSN:1310-5213.

Статията проучва проблема за специфичния иконичен репертоар, който традиционно се асоциира с Балканите и който е тясно свързан със западноевропейския дискурс относно региона, т. нар. *балканизъм*. Изследваният проблем е поставен в контекста на провокативната хипотеза, лансирана от Карл Казер, че влиянието на образите, засягащи Полуострова е оказало по-голям ефект по отношение на стереотипната рецепция на Балканите в сравнение с текстовете на чуждите пътешественици. Австрийският учен отстоява тезата, че съществува дълга традиция на западноевропейско иконично господство над Балканите – от края на XIX и началото на XX век – и в резултат на една закъсняла *визуална революция*, Казер открива „*утвърждаването на асиметрични визуални властови взаимоотношения между Запада и Балканите*”.

Появата и развитието на концепцията за *балканското кино/киното на Балканите*, както и авторите, занимаващи се с тази тема са представени накратко. Статията дискутира процеса на съзнателна интернализация на западните клишета и самоекзотизиране от страна на различни местни кинотворци, които експлоатират в произведенията си тропите на варварството, и изключителната виталност. Едновременно с това дори и най-„екзотичните” балкански „етно” филми притежават интересен пласт: силен стремеж към пренареждане на смисъла; унищожаване на създадените йерархии и иронична преработка на важни западни културни маркери – например, употребата на култови филми чрез включването им в рамките на балканския културен контекст.